

Nr 584

Av herrar Ohlin och Hedlund, om höjning av förvärvsavdragen vid beskattningen.

(Lika lydande med motion nr 483 i Första kammaren)

I den debatt som länge pågått i anslutning till den utpräglade brist på arbetskraft som kunnat iakttas inom centrala samhällsområden, alldeles särskilt inom vårddyrkena, har uppmärksamheten ständigt fästs vid de otillräckliga förvärvsavdragen vid beskattningen såsom en av orsakerna till bristläget. Utan tvivel förhåller det sig också så att förvärvsavdragen i sin nuvarande storlek inte fyller sin avsedda funktion, nämligen att kompensera för de särskilda kostnader som uppkommer för familjen vid hustruns förvärvsarbete och att minska den särskilda marginalskatteeffekt som inom ramen för ett sambeskattningsystem drabbat den förvärvsarbetande gifta kvinnans inkomst. Förutnämnda kostnader jämte den ökade skattebelastningen blir i många fall så betydande att kvinnan inte anser det löna sig nämnvärt att ta förvärvsarbete utanför hemmet, även om hon gärna skulle vilja och kunna detta. Skattelagstiftningen bidrar på så sätt till att beskära valfriheten för den gifta kvinnan.

Förvärvsavdragen utgår enligt gällande regler med ett fast belopp av 300 kronor samt därutöver — i de fall hustrun har inkomst av tjänst eller av egen rörelse och familjen har hemmavarande barn under 16 år — med belopp motsvarande 20 % av kvinnans inkomst, dock högst 2 000 kronor inklusive det fasta avdraget. Samma rätt till förvärvsavdrag gäller för ensamstående barnförsörjare med hemmavarande barn under 16 år. I de fall hustrun biträder mannen i familjens jordbruk eller rörelse (s. k. faktisk sambeskattnings) utgår endast det fasta avdraget om 300 kronor, oavsett om familjen har minderåriga barn.

De undersökningar som gjorts har visat att de särskilda kostnader som regelmässigt är förenade med hustruns förvärvsarbete vida överstiger gällande maximibelopp om 2 000 kronor. Undersökningarna har vidare visat, att kostnaderna stiger med hustruns inkomst, vilket uppenbarligen sammanhänger med att ett mera tidskrävande och varaktigt förvärvsarbete drar med sig större kostnader för hemhjälp och barntillsyn. Däremot varierar kostnaderna mindre med familjens storlek. Förekomsten av barn är således den väsentliga faktorn, mera än antalet barn.

Mot bakgrund av bl. a. här refererade undersökningar föreslog skattebe-

redningen enhälligt, att förvärvsavdragets maximum skulle höjas till 4 000 kronor i de fall familjen hade hemmavarande barn under 16 år och hustrun (respektive den ensamstående barnförsörjaren) hade inkomst av tjänst eller egen rörelse. Även i andra hänseenden föreslog beredningen förhöjningen av avdraget.

Finansministern har ställt sig avvisande till de i skatteberedningen framlagda förslagen om förhöjning av förvärvsavdragen. Som skäl för sin ståndpunkt har finansministern anfört att handlingsfriheten för framtida reformer inom familjebeskattningen därigenom skulle komma att begränsas. Statsrådet syftar på den aviserade utredningen om familjebeskattningen.

De av finansministern anförda skälen för att nu underlåta varje reform av förvärvsavdragen kan knappast tillmätas den betydelse han vill göra gällande. En eventuell övergång till särbeskattning innesluter många och komplicerade skattetekniska problem, vilkas lösning inte nämnvärt skulle i tekniskt hänseende ytterligare försvåras av högre förvärvsavdrag än de nuvarande. Det bör observeras att de omedelbara ändringar i skattelagstiftningen som finansministern nu själv föreslår i vissa delar kan kritiseras av samma skäl. De skulle göra en framtida övergång till särbeskattning svårare. Vad gäller en förbättring av förvärvsavdragen bör man särskilt fästa vikt vid den stimulans till insatser i förvärvsarbete utanför hemmet, som skulle inträda och som får anses önskvärd ur samhällsekonomisk synvinkel. Det gäller dessutom en väsentlig rättvisefråga för många familjer där nuvarande klart otillräckliga förvärvsavdrag endast till en mindre del täcker de merkostnader som är förenade med hustruns förvärvsarbete. Samhället har ingen anledning att motverka ett fritt val från kvinnans sida härvidlag.

Det bör slutligen noteras att också de ledamöter i skatteberedningen, bl. a. företrädarna för löntagarorganisationerna, som förklarade sig positivt intresserade för en framtida övergång till särbeskattning, ansåg att en omedelbar höjning av förvärvsavdragen borde ske.

I remissyttrandena från LO och SACO intas samma ståndpunkt. Dessa organisationer anser uppenbarligen inte att handlingsfriheten i fråga om familjebeskattningens framtida utformning skulle nämnvärt påverkas om förvärvsavdragen nu höjdes.

De nuvarande förvärvsavdragen har stått oförändrade i flera år trots att de allmänt erkännes vara otillräckliga. Gentemot de yrkanden som framförts om höjningar av dem har anförts, att skatteberedningens arbete borde avvaktas. Höjda förvärvsavdrag har mer eller mindre öppet ställts i utsikt. Skulle nu ytterligare några år gå i väntan på en ny översyn av familjebeskattningen utan att något gjordes, skulle det i sak betyda ett bevarande tills vidare av den klart oförmånliga ställning i skattehänseende, som gäller för förvärvsarbetande gift kvinna — vi tänker i första hand på de fall där familjen har barn under 16 år. Bärande skäl att lämna förvärvsavdragen helt oförändrade finns enligt vår mening inte. Att den kommande översynen

av familjebeskattningen, vilken bör vara parlamentarisk, beaktas så till vida att en förstärkning av avdragen nu måste bli av provisorisk karaktär är å andra sidan naturligt.

Av ovan anförda skäl föreslår vi att en reform nu genomföres av förvärvsavdragen av mera begränsad omfattning. Ett naturligt första steg är att vidtaga en höjning av avdragen i de fall familjen har barn under 16 år. Av denna anledning föreslår vi nu ingen förändring av det fasta avdraget.

Däremot anser vi att ett beslut nu bör fattas om en omedelbar höjning av förvärvsavdragets maximum till 4 000 kronor. För att bättre än vad för närvarande är fallet också tillgodose förvärvsarbetande gifta kvinnor med låga inkomster bör kvotavdraget höjas från 20 till 25 procent av inkomsten. Förbättringarna avser således förvärvsarbetande gifta kvinnor med barn under 16 år liksom ensamstående barnförsörjare med barn under 16 år.

Rättviseskäl talar också för att i de fall, där hustrun gör en arbetsinsats i familjens jordbruk eller rörelse och familjen har minderåriga barn, ett större förvärvsavdrag än för närvarande bör medgivas. I likhet med tidigare yrkanden från vår sida föreslår vi att avdraget i dessa fall utformas som ett kvotavdrag och av praktiska skäl schabloniseras på följande sätt. Värdet av hustruns arbetsinsats beräknas till en femtedel av mannens inkomst. Avdrag skulle då medges med 25 procent av detta värde, dock högst 700 kronor eller tillsammans med det fasta avdraget högst 1 000 kronor. Avdrag skall i intet fall medges med större belopp än som motsvarar värdet av hustruns arbetsinsats.

Totalt kan inkomstbortfallet för statsverket genom här föreslagna förbättringar av förvärvsavdraget beräknas till 40 milj. kronor för helt budgetår och utan beaktande av ökningseffekten på skatteunderlaget. Någon uppskattning av denna låter sig svårligen göra. För att ge en föreställning om storleksordningen kan som exempel nämnas att ett så jämförelsevis ringa tillskott till arbetsmarknaden som 5 000 gifta kvinnor tillför statskassan vid en genomsnittlig årslön av 15 000 kronor en ökad skatteintäkt av ca 15 milj. kronor.

De föreslagna ändringarna bör träda i kraft den 1 januari 1966. Av uppbördstekniska skäl torde en mindre del av skattebortfallet — ca 10 milj. kronor — falla på det första budgetåret.

Vi hemställer alltså,

1. att riksdagen måtte besluta följande ändringar i reglerna för förvärvsavdraget vid beskattningen att gälla fr. o. m. den 1 januari 1966:

- a) för gift kvinna med inkomst av eget arbete eller av rörelse höjes kvotavdraget från 20 till 25 procent av inkomsten och förvärvsavdragets maximum från 2 000 kronor till 4 000 kronor, att gälla i de fall där familjen har hemmavarande barn under 16 år;

b) för ensamstående barnförsörjare höjes förvärvsavdraget i samma mån som ovan;

c) för gift kvinna som verksamt deltagit i skötseln av familjens jordbruk eller rörelse skall — i de fall hemmavarande barn under 16 år finnes — tillgodoräknas ett förvärvsavdrag utgörande 300 kronor jämte 25 procent av det belopp som motsvarar en femtedel av mannens inkomst av jordbruket eller rörelsen dock sammanlagt högst 1 000 kronor;

2. att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till erforderlig författningstext.

Stockholm den 27 januari 1965

Bertil Ohlin

Gunnar Hedlund